Arabiera

Arabiera (arabieraz: , *al- ʻarabiyyah*العَرَبِيَّة/ edo عَرَبِيّ *ʻarabī*) hizkuntza semita bat da, Arabiako ipar-mendebaldean Burdin Aroan sortu zena eta gaur egun Arabiar munduan *lingua franca* gisa erabiltzen dena[1]. Arabiar herriaren izena darama, hasiera batean Mesopotamiatik Antilibanora eta Sinai penintsulan bizi zen herria. Arabiera makrohizkuntza gisa sailkatzen da; gaur egun 30 aldaera baino gehiago ditu, baita aldaera estandar bat, Arabiera Estandar Modernoa[2], Arabiera Klasikotik eratortzen dena.

Arabiera Estandar Modernoa da arabiera idatzia, eta hori irakasten da eskolatan, unibertsitatetan, lantoki askotan, gobernuetan eta komunikabideetan. Bi aldaera formalak elkarrekin taldekatzen dira Arabiera Literario (fuṣḥā) izenarekin, 26 estatutan ofiziala den hizkuntza eta Islamaren hizkuntza liturgikoa. Arabiera Estandar Modernoaren gramatika Arabiera Klasikoaren jarraipen bat da, eta bere lexikoa ia berdina da. Hala ere, eguneroko hizkuntzan erabiltzen ez diren egitura gramatikal batzuk eta esanahi zehatzik ez duten hitzak kanporatu dituzte, eta hitz egiten diren aldaeretako eraikuntza eta hitz batzuk ere hartu ditu. Hitz horietako gehienak Aro Modernotik aurrera sortu diren kontzeptuak izendatzeko erabiltzen direnak dira. Arabiera Klasikoaren antzekoa denez, Arabiera Estandar Modernoak milurteko bat egiten du atzera egunero hitz egiten den hizkuntzatik, dialekto eta aldaera asko dituenak. Ikertzaileek diote arabieraren dialekto hauetako batzuetako hiztunek ez dutela elkar ulertzen. Eguneroko hizkuntza kalean eta familian ikasten da, hizkuntza formala eskola formalean ikasten den bitartean. Hala ere, haur eskolako umeekin egindako ikerketek erakutsi dute hizkera formala ulertzeko gaitasuna badutela[3]. Arabiera Estandar Modernoaren eta dialektoen arteko aldea Latin eta gaztelaniaren artean dagoenaren antzekoa dela esan ohi da[4]. Hala ere, Arabiera Estandar Modernoa erabiltzen da kultura audiobisualean, Latinak inoiz izan ez duen papera.

Erdi Aroan Arabiera Literarioa kulturaren bektore garrantzitsua izan zen Europan, bereziki zientzia, matematika eta filosofian. Ondorio gisa, Europako hizkuntza askok maileguak hartu zituzten arabieratik. Arabieraren eragina, batez ere hiztegian, argia da gaztelanian, eta pixka bat ahulagoa portugesean eta katalanean, baina baita euskaran ere[5], batez ere al-Andalusen arabiar kulturak eman zituen 800 urteen ondorioz. Sizilierak 500 bat hitz ditu arabieratik hartua, Ipar Afrikatik etorritako konksiten ondorioz IX. eta X. mendeetan zehar. Hizkuntza balkanikoek, baita grezierak eta bulgarierak arabiar hitz ugari dituzte Otomandar Inperioarekin izandako kontaktuaren ondorioz.

Arabierak munduko hizkuntza askorengan eragina izan du historian zehar. Persiera, turkiera, gaztelania, urdua, kaxmirera, kurdua, bosniera, kazakhera, bengalera, hindia, malaiera, maldivera, indonesiera, paxtua, punjabera, tagaloa, sindhiera eta hausak eragin oso handia izan dute. Era berean, arabierak hitz asko mailegatu ditu beste hizkuntza batzuetatik, bereziki greziera eta persiera Erdi Aroan eta ingelesa eta frantsesa gaur egun.

Arabiera Klasikoa 1.800 milioi musulmanen hizkuntza liturgikoa da, eta Arabiera Estandar Modernoa Nazio Batuen Erakundearen sei hizkuntza ofizialetako bat da[6][7][8]. Arabieraren aldera guztiak batuta 422 milioi hiztun inguru ditu[9], lehen eta bigarren hizkuntza gisa, munduko bosgarren hizkuntzarik hitz eginena. Arabiera arabiar alfabetoarein idazten da, eskuinetik ezkerrera, nahiz eta hiztun batzuek ASCII Latin erabiltzen idazten duten, ortografia estandarrik gabe.

Arabiera	
اللُغَة العَرَبِيّة	
Datu orokorrak	
Lurralde eremua	Aljeria, Bahrain, Egipto, Gazako zerrenda, Irak, Jordania, Kuwait, Libano, Libia, Mauritania, Maroko, Oman, Qatar, Saudi Arabia, Sudan, Siria, Tunisia, Arabiar Emirerri Batuak, Yemen estatuetan gehiengoak, beste hainbat estatutan gutxiengo hizkuntza
Hiztunak	206 milioi (Ethnologue, dialekto guztietako jatorrizko hizkuntza); 286 milioi (Arabiar estatuetako biztanleak, CIA World Factbook, 2004), beste lurraldeetako gutxiengo arabiarra eta elebidunak izan ezik
Rankinga	2 (Microsoft Encarta)
Ofizialtasuna	Aljeria, Bahrain, Komoreak, Txad, Djibuti, Egipto, Eritrea, Irak, Israel, Jordania, Komoreak, Kuwait, Libano, Libia, Mauritania, Maroko,Mendebaldeko Sahara, Oman, Palestina, Qatar, Saudi Arabia, Siria, Somalia, Sudan, Tunisia, Arabiar Emirerri Batuak, Yemen
UNESCO sailkapena	1 ziurra
Araugilea	Egipton: Arabiar hizkuntzako Akademia
Hizkuntza familia	
hizkuntza nostratikoak	
afroasiar hizkuntzak	
Hizkuntza semitikoak	
Informazio filologikoa	
Hizkuntza-	subjektua aditza objektua,

Eduki-taula

tipologia	aditza-subjektua-objektua, nominatibo-akusatibo hizkuntza, hizkuntza azentuala eta hizkuntza fusionatzailea
Genero gramatikalak	genero maskulino, genero femenino, neutro eta genero komuna
Alfabetoa	arabiar alfabetoa
	Hizkuntza kodeak
ISO 639-1	`ar`
ISO 639-2	`ara`
ISO 639-3	`ara`
Ethnologue	`ara (http://www.ethnologue.com/language/ara)`
Glottolog	`arab1395 (https://glottolog.org/resource/languoid/id/arab1395)`
Wikipedia	`ar (https://ar.wikipedia.org)`

Deskribapen linguistikoa

Hizkuntza semitikoen artean zaharrena da, hau da, gaur egun bizirik dirauten hizkuntza semitarren artean, hizkuntza semitar primitibotik gertuen dagoena. VI. mendetik literatur hizkuntza da, eta musulmanen liturgia-hizkuntza VII. mendetik.

Literatur hizkerari arabieraz *al-luga al-Fuṣḥà* deritzo ("hizkerarik ele-ederrena"), eta poesia aurreislamdarra, Koraneko hizkuntza, literatura klasikoa eta arabe estandar modernoa (gaur egungo literaturan eta hedabideetan erabiltzen dena) barne hartzen ditu.

Hizkera dialektalak, tokian tokikoak, *al-luga al-`ammiyya* ("hizkuntza orokorra") izenaz izendatzen dira. Batzuen eta besteen arteko erdibideko hizkerak ere daude.

Fonologia eta idazketa

Arabierak eskuinetik ezkerrera idazten den idazteko modu propio eta berezia du: arabiar alfabetoa. Ahal den heinean, hizkiak euren artean lotu behar dira hitz baten barruan, baina hori ez da beti posible izaten. Beraz, letra bakoitza lau moduz idatz daiteke: bakandua, hitzaren hasieran, hitzaren barnean eta hitzaren bukaeran.

Salbuespen gutxi batzuk alde batera utziz, grafema bakoitzak fonema bat ordezkatzen du, hau da, ez dago hizki muturik, ez isildutakorik, ezta kokalekuagatik forma aldatzen duenik ere. Salbuespenak usadio erlijiosoaren ondorio dira.

Eguneroko hizkuntzan, klasikoarekin alderatuz, hizki batzuek balio ezberdinak dituzte, herrialde edo eskualdearen arabera. Ohikoa ere bada, nahiz eta modu ez eguneroko batean hitz egin, tokian tokiko ahoskera hori mantentzea.

Arabierak ez du hizki larririk: 1920ko hamarkadan ezartzeko saio bat egin zen baina ez zen onartu. Izen nagusiek batzuetan esanahia dutenez, eta betiere gaizkiulertuak saihesteko, parentesi edo kakotx artean idatzirik agertzen dira maiz.

Arabierak hizkuntza europarren zeinuak ere bereganatu ditu, baita kasu batzuetan moldatu ere: puntua (.), kakotxa edo koma (،), puntu eta kakotxa (؛), galdera marka (؟), harridura marka (!) etab. Azken biak, euskaran bezala, esaldiaren bukaeran bakarrik idazten dira. Azkenik, eten puntuak bi dira, gure hiruren ordez.

Morfosintaxia

Aditzek erro bat dute, eta hortik aurrera beste hitzak sortzen dira, adibidez: *idatz* errotik, كتب (KTB):

كتب KaTaBa: idatzi zuen

اِكتتب iKtaTaBa: inskribatu zen

كتاب KiTāB: liburu

كاتبة KāTiBa: idazlea (emakumea)

مكتبة maKTaBa: liburutegi

مكتب maKTaB: idazmahai, bulego

اكتب uKTuB!: ¡idatz ezazu!

تكتبون taKTuBūna: zuek idazten duzue (bi pertsona, emakumeak)

Zenbaki gramatikala

Arabic		Transcription	
أ	أَلِف	a	ʾalif
ب	بَاء	b	bāʾ
ت	تَاء	t	tāʾ
ث	ثَاء	ṯ	ṯāʾ
ج	جِيم	ǧ	ǧīm
ح	حَاء	ḥ	ḥāʾ
خ	خَاء	ḫ	ḫāʾ
د	دَال	d	dāl
ذ	ذَال	ḏ	ḏāl
ر	رَاء	r	rāʾ
ز	زَاي	z	zāī
س	سِين	s	sīn
ش	شِين	š	šīn
ص	صَاد	ṣ	ṣād
ض	ضَاد	ḍ	ḍād
ط	طَاء	ṭ	ṭāʾ
ظ	ظَاء	ẓ	ẓāʾ
ع	عَين	ʿ	ʿayn
غ	غَين	ġ	ġayn
ف	فَاء	f	fāʾ
ق	قَاف	q	qāf
ك	كَاف	k	kāf
ل	لَام	l	lām
م	مِيم	m	mīm
ن	نُون	n	nūn
ه	هَاء	h	hāʾ
و	وَاو	w	wāw
ي	يَاء	y	yāʾ

Singularra, duala eta plurala ageri dira.

Arabiera eta Islama

Arabiera klasikoa Koran liburu sakratuaren hizkuntza da. Oso erlazioa estua dute arabierak eta islamak, Korana arabieraz idatzita dagoelako; hala ere, arabiera klasikoa ez da musulman gehienen ama hizkuntza, arabiar herrialdeetan hizkuntzaren dialektoak hitz egiten direlako, baina gai dira Korana ulertzeko.[10]

Erreferentziak

1. ↑ **(Ingelesez)** Al-Jallad, Ahmad. *Al-Jallad. 2018. The earliest stages of Arabic and its linguistic classification.* (https://www.academia.edu/18470301/Al-Jallad._2018._The_earliest_stages_of_Arabic_and_its_linguistic_classification) . Noiz kontsultatua: 2019-02-25.
2. ↑ «ara | ISO 639-3» (https://iso639-3.sil.org/code/ara) *iso639-3.sil.org* . Noiz kontsultatua: 2019-02-25.
3. ↑ Abdulkafi., Albirini,. *Modern Arabic sociolinguistics : diglossia, variation, codeswitching, attitudes and identity.* (https://www.worldcat.org/oclc/904011986) ISBN 9780415707466 PMC 904011986 (http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?tool=pmcentrez&artid=904011986) . Noiz kontsultatua: 2019-02-25.
4. ↑ **(Ingelesez)** Kamusella, Tomasz; Kamusella, Tom. *The Arabic Language: A Latin of Modernity? (pp 117-145). 2017. Journal of Nationalism, Memory and Language Politics. Vol 11, No 2. Open access: https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/jnmlp.2017.11.issue-2/jnmlp-2017-0006/jnmlp-2017-0006.xml.* (https://www.academia.edu/35588727/The_Arabic_Language_A_Latin_of_Modernity_pp_117-145_._2017._Journal_of_Nationalism_Memory_and_Language_Politics._Vol_11_No_2._Open_access_https_www.degruyter.com_downloadpdf_j_jnmlp.2017.11.issue-2_jnmlp-2017-0006_jnmlp-2017-0006.xml) . Noiz kontsultatua: 2019-02-25.
5. ↑ «Euskarak arabieratik hitz mordoa jaso du» (https://www.eitb.eus/eu/telebista/programak/tribuaren-berbak/bideoak/osoa/1789004/bideoa-euskarak-arabieratik-hitz-mordoa-jaso-du/) *www.eitb.eus* . Noiz kontsultatua: 2019-02-25.
6. ↑ **(Ingelesez)** *Arabic.* (https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Arabic&oldid=884900829) 2019-02-24 . Noiz kontsultatua: 2019-02-25.
7. ↑ **(Ingelesez)** NW, 1615 L. St; Washington, Suite 800; Inquiries, DC 20036 USA202-419-4300 | Main202-419-4349 | Fax202-419-4372 | Media. *Number of Muslims in Western Europe | Pew Research Center.* (http://www.pewforum.org/interactives/muslim-population/) . Noiz kontsultatua: 2019-02-25.
8. ↑ **(Ingelesez)** «Official Languages» (https://www.un.org/en/sections/about-un/official-languages/) *www.un.org* 2014-11-18 . Noiz kontsultatua: 2019-02-25.
9. ↑ **(Ingelesez)** «World Arabic Language Day 2016» (https://en.unesco.org/node/267866) *UNESCO* 2016-12-15 . Noiz kontsultatua: 2019-02-25.
10. ↑ "Arabic – the mother of all languages – Al Islam Online". Alislam.org. Archived from the original on 30 April 2010. Retrieved 9 May 2014.

Kanpo estekak

Autoritate kontrola

Wikimedia proiektuak · Datuak: Q13955 ·
Multimedia: Arabic language (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Arabic_language)

Identifikadoreak · GND: 4241223-7 (https://d-nb.info/gnd/4241223-7) ·
NDL: 00560295 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00560295) ·
SUDOC: 027219623 (https://www.idref.fr/027219623) ·
AAT: 300387843 (https://www.getty.edu/vow/AATFullDisplay?find=&logic=AND&note=&subjectid=300387843) ·
Hiztegiak eta entziklopediak · Britannica: url (https://www.britannica.com/topic/Arabic-language)

Nabigazioa

- Azala

-
- Txokoa
- Albisteak
- Aldaketa berriak
- Ausazko orria
- Laguntza
- Dohaintza egin

Tresnak

- Honanzko lotura duten orriak
- Lotutako orrietako aldaketak
- Fitxategia igo
- Orri bereziak
- Lotura iraunkorra
- Orri honen datuak
- Artikulu hau aipatu
  Wikidata itema

Inprimatu/esportatu

- Liburu bat sortu
- PDF gisa jaitsi
- Inprimatzeko bertsioa

Beste proiektuetan

Wikimedia Commons

Beste hizkuntzak

- ГӀалгӀай
- Vepsän kel’
- Português
- Afrikaans
- Žemaitėška
- 文言
- తెలుగు
- ދިވެހިބަސް
- Հայերեն
- Magyar
- தமிழ்
- Taqbaylit
- ქართული
- Võro
- Dolnoserbski
- Eesti
- Адыгэбзэ
- Tagalog
- Српски / srpski
- Kinyarwanda
- कॉशुर / کٲشُر
- Fiji Hindi

- Bosanski
- Volapük
- Kernowek
- Hrvatski
- Slovenčina
- Ilokano
- Kalaallisut
- Ελληνικά
- Македонски
- Ido
- Ænglisc
- Svenska
- አማርኛ
- Ирон
- Íslenska
- Boarisch
- Norfuk / Pitkern
- Саха тыла
- Български
- 客家語/Hak-kâ-ngî
- Sicilianu
- ܐܪܡܝܐ
- Papiamentu
- Arpetan
- Аҧсшәа
- Interlingua
- 粵語
- سنڌي
- Minangkabau
- Удмурт
- বাংলা
- მარგალური
- Sesotho sa Leboa
- Українська
- Norsk nynorsk
- Qırımtatarca
- Emiliàn e rumagnòl
- Occitan
- Livvinkarjala
- Lingua Franca Nova
- Aragonés
- کوردی
- Монгол
- 𐌲𐌿𐍄𐌹𐍃𐌺
- नेपाली
- Banjar
- Italiano
- Soomaaliga
- Lingála
- Башҡортса
- Runa Simi
- Türkmençe

- मराठी
- Kreyòl ayisyen
- Māori
- Plattdüütsch
- Qaraqalpaqsha
- ייִדיש
- Словѣньскъ / ⰔⰎⰑⰂⰡⰐⰠⰔⰍⰟ
- Татарча/tatarça
- Bân-lâm-gú
- Русиньскый
- ئۇيغۇرچە / Uyghurche
- Lumbaart
- Nedersaksies
- 吴语
- Коми
- Simple English
- Bahasa Melayu
- Gaeilge
- ភាសាខ្មែរ
- Mìng-dĕ̤ng-ngṳ̄
- Polski
- Limburgs
- 贛語
- অসমীয়া
- Français
- Արեւմտահայերէն
- བོད་ཡིག
- Cymraeg
- Norsk bokmål
- Suomi
- Kabɩyɛ
- Scots
- Чӑвашла
- Davvisámegiella
- Novial
- Yorùbá
- ᐃᓄᒃᑎᑐᑦ/inuktitut
- मैथिली
- Cebuano
- Перем Коми
- עברית
- Diné bizaad
- Nordfriisk
- Kiswahili
- 日本語
- ᱥᱟᱱᱛᱟᱲᱤ
- Azərbaycanca
- Avañe'ẽ
- ᏣᎳᎩ
- Kurdî
- Asturianu

- مصرى
- ລາວ
- Hausa
- Oromoo
- संस्कृतम्
- Basa Banyumasan
- Лезги
- සිංහල
- Latviešu
- Acèh
- Oʻzbekcha/ўзбекча
- Русский
- English
- हिन्दी
- Bikol Central
- Хальмг
- Alemannisch
- Malti
- ಕನ್ನಡ
- Авар
- नेपाल भाषा
- West-Vlams
- Čeština
- Türkçe
- Corsu
- Мокшень
- Picard
- Estremeñu
- Jawa
- العربية
- Gaelg
- Vèneto
- Кыргызча
- Беларуская (тарашкевіца)
- Chi-Chewa
- Català
- تۆرکجه
- Gàidhlig
- Беларуская
- Kongo
- Тоҷикӣ
- فارسی
- Latina
- Piemontèis
- Hornjoserbsce
- ਪੰਜਾਬੀ
- Winaray
- پښتو
- Føroyskt

- Dansk
- Қазақша
- Shqip
- Нохчийн
- Адыгабзэ
- Malagasy
- Srpskohrvatski / српскохрватски
- Bahasa Indonesia
- Zazaki
- Nederlands
- Română
- Tiếng Việt
- Brezhoneg
- Español
- မြန်မာဘာသာ
- Эрзянь
- ไทย
- Kriyòl gwiyannen
- Lëtzebuergesch
- Ślůnski
- Bali
- Patois
- Ripoarisch
- Deutsch
- Lietuvių
- پنجابی
- Ladino
- Къарачай-малкъар
- Walon
- Ligure
- മലയാളം
- Sardu
- اردو
- Буряад
- Frysk
- مازِرونی
- Slovenščina
- Nouormand
- ગુજરાતી
- Gagauz
- Esperanto
- Sunda
- Galego
- Лакку
- 한국어
- 中文
- अवधी
- Hawaiʻi
- الدارجة

Aldatu loturak

Wikipedia Entziklopedia askea